

Arealkrav i jærlandskapet: En studie av medias fremstilling

Karoline Daugstad ¹ og Lisbeth Prøsch-Danielsen ²

¹ Karoline Daugstad, Institutt for geografi, Norges teknisk-naturvitenskapelige Universitet, karoline.daugstad@ntnu.no, <http://www.ntnu.no/geografi>

Department of Geography, Norwegian University of Science and Technology, karoline.daugstad@svt.ntnu.no, <http://www.ntnu.edu/geography>

² Lisbeth Prøsch-Danielsen, Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger, lisbeth.prosch-danielsen@uis.no, <http://www.am.uis.no>

Museum of Archaeology, University of Stavanger, lisbeth.prosch-danielsen@uis.no, <http://www.am.uis.no>

Ingress

Jærlandskapet er under press fra mange ulike interesser og noen av de tydeligste 'kampene' som utkjemperes i dette landskapet er knyttet til jordvern, utbygging/infrastruktur-tiltak og etablering av vindkraftanlegg. Hvordan framstilles denne arealkampen i media? Hvilke aktører fremmer hvilke synspunkt?

English title:

Land use claims in the Jæren landscape: A study of the media debate

Abstract:

The Jæren landscape in south-west Norway is one of the most productive agricultural areas in the country. It is also an area with population increase and with favorable locations for wind-parks. These different claims on the landscape and land use leads to conflicts. Through an analysis of how these different claims are presented in the regional newspaper we investigate what conflicts are presented and how? Which actors are involved? Which landscape views or values can be identified? The analysis show that there are a number of actors involved or portrayed in the media discourse and that the rhetoric is most pinpointed when it comes to wind-parks. However, there are some general dimensions to be found regarding landscape values, understandings of nature or different rural discourses. Other emerging topics relates to 'green vs green' dilemmas, landscape seen as static or dynamic, and a central-local dimension regarding which authorities or institutions are decisive in the development of the Jæren landscape.

Keywords:

Agriculture, wind-parks, land use conflicts, landscape values

Introduksjon

Jærlandskapet er kjent som det mest industrielle og produktive jordbrukslandskapet vi har i Norge. I et land hvor kun 3% av det totale arealet er oppdyrket jordbruksareal vil områder som Jæren bidra relativt sett betydelig til nasjonal matforsyning. Rogaland har 10% av det totale jordbruksarealet i landet (Rogaland Fylkeskommune 2011), og har en stor andel av den nasjonale produksjonen av både melk, kjøtt og grønnsaker. Samtidig er Rogaland blant landets mest urbane fylker; i 2013 bodde 87% av rogalendingene i byer og tettsteder, bare Oslo/Akershus hadde høyere andel med 95% av befolkningen i byer og tettsteder. Befolkingstettheten er høyest på Jæren (Thorsnæs 2015). Utbyggingen skjer i stor grad på bekostning av jordbruksland. Sammen med Sør-Trøndelag (på andre plass) er Rogaland det fylket som har stått for den største andelen av nedbygging av jordbruksareal på landsbasis. Både Sør-Trøndelag og Rogaland har byer og tettsteder omkranset av den beste jordbruksjorda vi har, det betyr at byvekst og urbanisering skaper utfordringer i forhold til jordvern. Nasjonalt ble det i 2004 bestemt at den årlige omdisponeringen av jordbruksareal skulle halveres innen 2010, noe som betydde at en måtte komme under 6000 dekar omdisponert areal pr år. Dette målet er nådd på nasjonalt plan (Landbruks- og matdepartementet 2015).

For Rogaland derimot viser ikke statistikken den samme tendensen. Ut fra fylkets størrelse og jordbruksproduksjon burde ikke Rogaland omdisponere mer enn 500 dekar årlig, men snittet de siste årene har vært på 1300 dekar (Fylkesmannen i Rogaland 2015).

I tillegg til at Rogaland og mer spesifikt Jærregionen er et sentralt jordbruksområde så er jærlandskapet attraktivt også for andre typer produksjon. De naturlige forholdene med et flatt og relativt tilgjengelig landskap gjør Jæren til en interessant lokalisering for vindkraftproduksjon – her er det gode og stabile vindforhold, god tilgang til overføringslinjer og avsetning for den produserte kraften nær markedet (Rogaland fylkeskommune 2010). Pr i dag er det flere mindre vindkraftprosjekter som er realisert i denne regionen men også et stort anlegg som sto ferdig i september 2011: Høg-Jæren energipark. Her er det i alt 32 turbiner som i 2012 produserte 232 GWh strøm (Norsk Vind Energi, udat.). På landsbasis ble det i 2011 produsert 1310 GWh fra i alt 19 vindkraftverk med til sammen 242 turbiner. Norge har en ambisjon om å øke andelen kraft fra fornybare energikilder og en del av dette er ordningen med el-sertifikater. Denne ordningen er et samarbeid med Sverige og de to landene har et felles mål om el-produksjon basert på fornybare energikilder på 26,5 TWh i 2020 (Olje- og energidepartementet 2012).

Jærlandskapet er med andre ord attraktivt for flere arealkrevende interesser. I tillegg til de åpenbare arealinteressene knyttet til jordbruk, by-/utbyggingsvekst og vindkraft er det også andre arealkrav eller arealbehov knyttet til friluftsliv og rekreasjon, reiseliv, naturvern- og kulturminneinteresser (Lillehammer 2004). Denne artikkelen har imidlertid hovedfokus på arealinteressene knyttet til jordbruk, byvekst og vindkraft og ser mer spesifikt på hvordan arealkrav og eventuelle arealkonflikter framstilles i regionavisa Stavanger Aftenblad. Følgende forskningsspørsmål belyses:

Hvordan fremstilles arealkrav knyttet til jordbruk, byvekst/utbygging og vindkraft i media? Hvilke konflikter er det som presenteres og hvordan? Hvilke aktører står bak kravene og hvordan presenteres eventuelle allianser? Hvilke syn på landskap kommer fram i mediedekningen?

Media slik som aviser er både et talerør for ulike aktører og en viktig opinionsdannende faktor. Dette er ikke en studie som går inn på hvorvidt medias dekning 'stemmer' eller ikke – i betydning reflekterer det som faktisk har skjedd. Analysen går heller ikke inn på folks beveggrunner for å ytre det de gjør, annet enn det som sies eksplisitt om det i medieoppslagene. Men, gitt medias rolle i offentlige diskurser så er det interessant å se hvordan 'kampen' om arealene – i et av landets mest produktive fylker – fremstilles i media; hvilke verdier som kommuniseres mer enn andre, hvilke perspektiver på både natur og ruralitet som kommer fram. Spesielt for den ene av de to hovedeksemplene i artikkelen, vindkraft, som ennå er en rimelig ung energikilde i Norge sammenlignet med mange andre land, så er det også et poeng å se hvordan 'arealkampen' knyttet til vindkraft arter seg sett i forhold til studier på samme tema fra andre kontekster.

Metode og materiale

Grunnlaget for studien er en tekstanalyse av Stavanger Aftenblad i perioden mai 2007 til desember 2011 (4,5 år). Stavanger Aftenblad er regionavisa for Jæren, og utgiver presenterer avisa som partipolitisk uavhengig (Schibsted 2015). I den studerte perioden er det lett systematisk etter artikler som omhandler 'arealkrav' og det er nesten uten unntak artikler som omhandler byvekst/utbygging, som dermed også aktiviserer tema landbruk/jordvern fordi det er dette som er den mest dominerende 'motinteressen', og vindkraft som dukker opp. I hele perioden er det funnet 160 artikler som tar opp disse temaene med 71 artikler på tema byvekst/utbygging og 89 som omhandler vindkraft. Dette er en blanding av nyhetsartikler skrevet av avisas journalister, kronikker eller lederartikler skrevet av avisas egne journalister, eller kronikker og leserinnlegg skrevet av andre. Alle artikler er lest og analysert inspirert av blant annet May (2003) som omtaler ulike 'regler' eller 'koder' som anvendes av journalister eller andre i mediatekster for at tekstene skal slå an og få lesere; kontrast (eller konflikt) vektlegges, relevans og personliggjøring, forenkling, 'timing' og bruk av stereotyper er noen av disse. For øvrig er analysen en standard analyse av kvalitativt

---

tekstmateriale hvor tekstene er gjennomgått og kodet for å få tak på mønstre og tema som trer fram og hvilke aktører som fremmer hvilke tema eller syn (Cope 2010, Thagaard 2011).

I tillegg til avisartikler er de mest sentrale offentlige planene for Rogaland for de samme tema gjennomgått, eksempelvis fylkesdelplaner for henholdsvis byutvikling og vindkraft. Dette er en viktig del av konteksten for mediedebatten.

I avisomtalen kommer en rekke prosesser, planer og tema fram. De fleste av prosessene har fortsatt etter 2011 og mange av de konkrete planene som er omtalt har blitt vedtatt, forkastet eller endret. Denne artikkelen forfølger ikke hvordan det har gått med de enkelte sakene eller planene i dag. Artikkelens hovedformål er å vise hvordan arealkrav omtales og presenteres i media og er ikke en analyse av utfallet av konkrete planprosesser. De mer overordnede grepene som omhandler arealdisponering på Jæren i dag er imidlertid omtalt i delen 'Planstatus jordbruk, byvekst, vindkraft' som et bakteppe og en relevanssjekk for den analysen som er gjort i artikkelen.

Teoretisk plattform

Det teoretiske tilfanget til denne analysen er Jones (1993, 2009) sin typologi om landskapsverdier, Woods (2003) og Bell (2006) sine ulike diskurser eller forståelser tilknyttet natur eller det rurale, og tidligere studier av 'arealkamper' av den typen som her studeres fra andre kontekster.

Jones (1993, 2009) presenterer en typologi av landskapsverdier, det vil si type verdivurderinger som enkeltindivider, grupper eller forvaltningssystemer gjør av et landskap. Verdivurderingene bunner i hvilke behov som søkes realisert i et landskap. Økonomiske verdier inndeles i subsistensverdi, markedsverdi og en langsiktig økonomisk eller nytteorientert økologisk verdi; ikke-økonomiske identitetsverdier inndeles Jones i en økologisk egenverdi, vitenskapelig og pedagogisk verdi, estetisk- og rekreasjonsmessig verdi. Jones tredje kategori er sikkerhetsverdier – her vurderes landskapet ut fra sin verdi i forbindelse med forsvar eller markering av eksempelvis grenselinjer. Den fjerde verdikategorien er negative verdier, det vil si kvaliteter ved landskapet som i utgangspunktet ses som negativt, som forurensning eller sumpområder. Jones påpeker at negative verdier kan endres til noe positivt, eksempelvis hvis våtmarksområder dreneres til jordbruksformål så vil de for en bonde endre verdiladning fra negativt til positivt. Landskap blir ofte sett på som noe som har med det visuelle å gjøre (Daugstad 2008), men som Nadai og Labussiere (2013) påpeker så reguleres landskap gjennom praksiser, diskurser og estetiske koder – dette ligger også bak vurderinger av hvilken verdi landskap tillegges og hvordan landskapet forvaltes. Ingen områder eller landskap har et gitt sett med ressurser i seg, hvilke ressurser man ser i et landskap avhenger av folks kulturelle bakgrunn, de sosiale og økonomiske nettverkene de er del av – noe som igjen påvirkes av politiske strømninger og økonomiske samfunnsstrukturer (Vergunst et al 2009).

Arealkampen om eller i jærlandskapet kan forstås ut fra ulike måter å definere eller forstå det rurale på. Woods (2003) presenterer to ulike perspektiver på natur eller ruralitet, som også inkluderer forståelser av menneskelig aktivitet og ulike måter å forstå landskap på: I natur-ruralist-perspektivet ses natur som ren, idyllisk og sårbar, og naturen og det rurale landskapet må beskyttes fra skadelig menneskelig aktivitet. Det erkjennes at det rurale landskapet i stor grad er omformet av mennesker og er et kulturlandskap, men det er visse typer menneskelig aktivitet som har sin plass i dette perspektivet mens andre typer aktivitet ikke passer inn; jordbruksaktivitet av tradisjonell, småskala art som bidrar til det en anser som en rural idyll – som steingjerder, frukthager og tradisjonelle bygninger er innafor, modifikasjoner som innebærer store inngrep eller fremmede materialer passer ikke inn, eksempelvis en vindmøllepark eller storskala landbruksdrift. Det andre perspektivet til Woods er det nytteorienterte eller utilitaristiske perspektivet. Her ses naturen på som både vill eller utemmet og motstandsdyktig eller resilient. Naturen må temmes eller omformes for å ha en nytte for oss gjennom veibygging, kraftlinjer eller jord- og skogbruk. Denne typologien har visse paralleller til Bell (2006) sin påpekning av at oppfatninger av 'rural idyll' har mange sider og han snakker om tre idealtyper rural idyll: Den pastorale idyll – som i stor grad er sammenfallende med Woods sitt 'natur-ruralist' perspektiv. Her passer småskala gammeldags jordbrukslandskap

---

inn men ikke moderne agri-business; Den naturlige idyll ('villmark') – dette er det rurale før menneskelig inngripen og kultivering, den utemmede ville naturen; Den mer fysisk aktive 'adventurescape'-varianten av idyll hvor det rurale skal være en lekeplass, et sted for fysisk utfoldelse. I disse to siste kategoriene er ikke parallellen så direkte til Woods sine diskurser men for 'adventurescape' kan en egentlig legge inn en utilitaristisk eller i alle fall hedonistisk dimensjon hvor natur 'er til for oss'. Et annet viktig moment Bell trekker fram er at i oppfatninger av rural idyll – uansett hvilken form – så er det noe som passer inn og noe som er utenfor, dette refereres til som 'the rural abject – those people and things dispelled from the idyll, rendered other, cast out' (Bell 2006, s. 150-151). Noe er 'out of place' i den rurale idyllen.

Det er et stort tilfang av empirisk basert forskning om arealkonflikter og arealdisponering og mer spesifikt oppfatninger av slike konflikter. Her tas noen hovedpoenger fra noen studier med. Et dominerende funn i en rekke studier av holdninger til vindkraft har vært at tilhengerne av vindkraft finnes utenfor lokalsamfunnet, de argumenterer gjerne med referanse til et globalt miljøansvar, mens motstanderne finnes lokalt, gjerne koblet til argumenter om at vindkraftutbygging representerer et negativt visuelt inngrep i landskapet, det forårsaker støy, er skadelig for dyr og fugler og fører til at områder stenges av for allmenn ferdsel, og det gir lite økonomisk utbytte for lokalsamfunnet. Videre kobles holdninger til vindkraft ofte til NIMBY-problematikk hvor man på den ene siden ideelt kan være tilhenger av miljøvennlig energi men ikke når den kommer i ens eget nærområde (Cowell 2009, Rygg 2012, Wolsink 2000). Cowell (2009) viser til at i Storbritannia har et dominerende syn i forhold til å ivareta landskap og visuelle kvaliteter vært at det småskala pastorale landskapet må tas vare på og det som truer er urbanisering. Det økte fokuset på vindkraft kan plasseres inn i dette bildet men det innehar også nye dimensjoner. Vindturbiner anses, i likhet med urbanisering, som noe industrielt og urbant som truer det rurale.

En interessant studie som viser et litt annet mønster er Rygg (2012) som har kartlagt holdninger til vindkraftutbygging i norske kommuner (basert på intervjuer blant ulike lokale aktører). Studien viser at det er nyanserte holdninger lokalt til vindkraft. Et gjennomgående trekk med tanke på positive holdninger var vindkraft som et bidrag til lokaløkonomien og sysselsetting, noe vi også ser at Brittan (2001) og Hull (1995) påpeker. Et annet forhold som ble vurdert positivt av noen i Rygg (2012) sin studie var at vindkraftutbygging gir bedre veier og dermed tilgang til arealer for andre. Negative synspunkter knyttet til seg til skader på fugle- og dyreliv, støyplager og visuelle inngrep i landskapet. Rygg sitt hovedpoeng er at syn på vindkraft kan være mye mer nyansert enn det ofte framstilles. Noe av det samme kommer fram i en australsk studie av Williams (2011) om aksept for vindkraftutbygging, her ble folks syn på ulike former for arealbruk studert: jordbruk, 'grønn' arealbruk (vindkraft og tilplanting av eroderte arealer), og skogplanting og boligutbygging som en tredje kategori. Studien viste at det i stor grad var aksept for både jordbruk og vindkraft, mens skogplanting og utbygging ble mer negativt vurdert. Et litt annet resonnement kommer fram i Cowell (2009) som viser til at i noen rurale områder som allerede er 'ødelagt' av annen arealbruk – eksemplifisert med plantefelt – så aksepteres vindkraft. Maehr et al (2015) har gjort en studie i Storbritannia av ulike typer visuelle elementer i landskapet og sett på folks aksept av disse. Studien viser at vindturbiner settes i samme kategori som andre industrielle konstruksjoner som strømmaster og kraftstasjoner men også at vindturbinene ble mer positivt vurdert enn nettopp kraftlinjer og –stasjoner. Vergunst et al (2009) har vist hvordan bønder i Skottland ser vindkraft og vindturbiner som en del av et dynamisk landskap som utgjør et produksjonsgrunnlag for dem. Å produsere kraft blir i utgangspunktet like logisk som å produsere mat fra jordbruk, deres tilknytning til det produktive landskapet er en sentral del av deres identitet. Dette synet på landskap som noe som skal brukes og kultiveres står i kontrast til motstanderne av vindkraft som det vises til; motstanderne tar utgangspunkt i landskapet som noe visuelt, som 'scenery', og noe som bør i størst mulig grad ha et urørt og intakt preg. Ut fra et slikt syn blir vindturbiner noe som ødelegger. Et poeng som bør nevnes er at studier fra andre kontekster ikke automatisk kan overføres til et land som Norge hvor eksempelvis både jordbruk og skogbruk er annerledes, men nyansene i holdninger kan det like fullt være nyttig å merke seg.

Et mer spesifikt tema som kommer inn i vindkraftdebatten er hvorvidt vindkraft er positivt eller negativt for turisme. Her er det studier som dokumenterer begge deler. De Sousa og Kastenholz (2015) og Groth & Vogt (2014) sammenstiller flere studier som er gjort og viser blant annet at i Portugal, som for øvrig er ett av landene i Europa

---

med mest utbygging av vindkraft, så er turister i stor grad positive til vindturbiner fordi de representerer bærekraftig energiproduksjon. Det kommer også fram at utbygging av vindkraft gir veier i landskapet og dermed bedre tilgang for eksempelvis sykling. De som er negative viser til at den estetiske dimensjonen ved landskapet forringes ved vindmøller. Groth & Vogt (2014) viser til samme type funn – om vindkraft som både positivt og negativt for turisme, med referanse til studier i Australia blant annet.

I den kommende resultatdelen skal vi se på hvordan landskapsverdier og syn på natur eller rurale landskap kan gjenfinnes i medietekstene som analyseres, og videre hvorvidt 'arealkravene' i Jærlandskapet, slik de fremkommer i regionavisa, har elementer av de funn som kommer fram i studier av lignende tematikk andre steder.

Resultater

Vi går her først inn på status for jordbruk, byvekst og vindkraft i Rogaland og Jæren spesifikt slik det kommer til uttrykk i sentrale plandokumenter. Så går vi inn på de mønstre vi ser fra analysen av mediatekstene.

Planstatus jordbruk, byvekst, vindkraft

Det er gjort flere store planarbeider som tar for seg arealbruk og arealkonflikter i Jærregionen. Det ble utarbeidet en fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren i 2000 (Rogaland fylkeskommune 2000). Målet med denne planen var å sikre en arealplanlegging og –bruk som var i tråd med prinsippet om bærekraftig utvikling samtidig som en sikret utviklingsmuligheter for verdiskaping og næringsliv. I 2013 ble denne planen rullert, og nå kalt regionalplan. Planen bygger videre på målsettingene definert i planen fra 2000, og sier at '*planens hovedmål skal legge til rette for en videreutvikling av byområder på Jæren som et av landets mest dynamiske og produktive områder. Dette må skje på en måte som ivaretar viktige natur- og kulturverdier, spesielt nasjonalt viktige landbruksområder*' (Rogaland fylkeskommune 2013, s. 12). Planene innebærer en utpeking av såkalte 'kjerneområder for landbruk', det vil si en langsiktig grense på kartet som viser hvor landbruksareal ikke skal nedbygges. Planen i 2013 slår fast at denne grensa i all hovedsak er respektert av kommunene mens det er en god del tap av landbruksjord på 'bysiden' av grensen og at utbyggingen her også har gått raskere enn forventet. Det vil si at områder opprinnelig satt av til å dekke et langsiktig utbyggingsbehov fram til 2014 allerede er tatt i bruk. Dette øker presset på annet areal og også på selve grensedragningen mot kjerneområde landbruk. Et annet forhold som påpekes er at det finnes landbruksareal, og i alle fall potensielt landbruksareal, også utenfor kjerneområde landbruk. Dette gjelder spesielt i det som i kommuneplanene har status LNF-område (landbruks-, natur- og friluftsområder) hvor erfaring viser at det skjer tap av landbruksareal. Regionalplan for landbruk i Rogaland, fra 2011, slår fast at et strengt jordvern er nødvendig for å opprettholde et livskraftig landbruk i hele fylket (Rogaland fylkeskommune 2011). Jordvernet må håndheves som et sentralt samfunnsansvar og jordbruksareal må ikke anses som reserveareal for all annen virksomhet, sies det i planen. Det er ingen løsning å erstatte tapt jordbruksareal med nydyrking, for det første er det dyrkingspotensialet dårligere enn for den jorda som allerede er i bruk og for det andre er dyrkingsreservene mindre tilgjengelige.

Det overordnede planverket for vindkraft er i hovedsak Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland fra 2007 hvor det defineres hvilke områder som er aktuelle for vindkraft og hvilke områder som vil ha så store konflikter forbundet med utbygging at dette ikke bør skje. Det opereres med ja-, nei- og kanskje-soner (Rogaland fylkeskommune 2007). En noe nyere plan – 'Regionalplan for energi og klima i Rogaland' fra 2010 (Rogaland fylkeskommune 2010) går ikke mer spesifikt inn på eventuelle arealkonflikter annet enn å konstatere at det er viktig med en bred politisk og offentlig debatt om hvordan det å produsere klimavennlig vindkraft skal veies opp mot de natur- og arealinngrep en utbygging vil medføre.

For og mot vindkraft

Det er en rekke artikler som omtaler vindkraft i Stavanger Aftenblad i den perioden som er valgt som nevnt, hele 89 artikler. Det er vanlige nyhetsartikler som skrives av avisas journalister, kronikker og kommentarer fra avisas journalister og også fra folk utenfra, leserinnlegg etc.

En tydelig konfliktdimensjon som trer fram i forhold til vindkraft kan kalles 'grønn mot grønn' eller globale miljøhensyn mot mer lokale naturvern hensyn (17. september 2007). Den globale miljøargumentasjonen kommer fram gjennom synspunkter som at overgang til fornybar energi er helt nødvendig sett i et bærekraftperspektiv og for å hindre global oppvarming. I et slikt perspektiv er vindmøller en nødvendighet og dermed trekkes det ikke inn negative landskapskonsekvenser fordi disse ut fra et slikt resonnement er underordnet. På den andre siden argumenteres det ut fra et naturvernståsted for at vindmøller ødelegger urørt eller nær urørt natur, vindparker gir irreversible effekter, og fugler drepes når de flyr inn i rotorbladene. Det trekkes også fram et opplevelsesaspekt ved at viktige rekreasjonsområder ødelegges når vindparker etableres.

Motsetningene mellom miljøvern og naturvern kommenteres 12. oktober 2007 av en representant for Norwea (Norsk vindkraftforening) som påpeker at global oppvarming fører til at vegetasjonen endres og dermed ødelegges det landskapspreget og den uberørte naturen som vindkraftmotstanderne vil ta vare på. Videre sies det at ved vindkraftutbygging skal man ikke *'undervurdere naturens evne til å 'lege menneskeskapte inngrep'. Grusveier gror igjen, skylles bort, og sammenlignet med andre energiformer representerer vindkraft det vi vil kalle reversible inngrep'*.

En interessant divergens finner vi hos Naturvernforbundet i Rogaland som fordømmer storskala vindkraftutbygging og sier vindkraft vil bidra til å rasere sårbare landskaper og biologisk mangfold mens forbundets ungdomsorganisasjon ønsker vindkraft velkommen i lys av globale miljøhensyn (8. juni 2007). Også miljøorganisasjonen ZERO støtter vindkraft, i en artikkel 22. februar 2008 refereres det til Natur og ungdom og Zero som sammen har kommet med en henvendelse til Miljøverndepartementet hvor de hevder at Rogaland sin plan for vindkraftutbygging er lite ambisiøs og *'de ber departementet tvinge Rogaland til å nedprioritere landskap, kulturminner og turisme til fordel for vindmøller'*. Videre siteres en rådgiver i Zero slik: *'Rogaland har overvurdert hensynet til turisme og undervurdert hensynet til klima, miljø og verdiskapning fra vindkraft. ... Klimaendringene er irreversible, og kan ikke endres. Både turister og lokalbefolkning må tåle og se løsningen på klimaproblemet'*.

Forholdet eller rettere sagt konflikten mellom vindkraft og turisme eller reiseliv knyttes også spesifikt til en planlagt utbygging på Friestad og som er nærme det man håper får status som Nasjonal turistvei – og at det da er en bekymring for at vindmøller vil oppfattes negativt og at en ikke oppnår denne statusen (30. august 2007). En av utbyggerne, i selskapet Solvind, refereres til 11. mars 2011 og sier at vindmøller ved Friestad, tett inntil Nasjonal turistvei, derimot kan bli en turist-attraksjon.

Figur 1: Vindturbiner på Jæren. Foto: Audun Steinnes, Fylkesmannen i Rogaland

---

Vindmøller og vurderinger tilknyttet friluftsliv er som vist en del av 'grønn mot grønn'-dimensjonen. Friluftsliv og landskapsopplevelse kommenteres spesifikt i flere artikler i 2011 – og da enten med negativt eller positivt fortegn. På den negative siden presenteres et intervju med en friluftsentusiast som sier at det gamle Jæren forsvinner og landskapet blir preget av ufred. Når vindmøller sammenlignes med andre tydelige bygde elementer i landskapet som ei stor nybygd løe sier han at *'Løa står stilt. Vindmøllene sviver rundt. De skaper ufred i landskapet'* (19. mars 2011). Flere andre lokale er også intervjuet om sine synspunkter på vindkraft og noen er negative mens andre mener vindmøllene blir 'et fint skue' og at de kan bli en attraksjon. En av avisas egne redaktører skriver en artikkel 19. april 2011 med tittel *'Eit praktfullt og livgivande syn'* med referanse til Høggjæren vindpark som er under etablering. *'Det er utruleg flott, det er mangfald, det er kraft, det er nyskaping, det er inspirasjon. Det er Jæren før, no og i framtida'*. Vindmøllene kan bidra som en attraksjon på Jæren. Videre sies det at selvsagt skal ikke all natur nedbygges men at det er viktig å se fordeler og ulemper opp mot hverandre. *'Det kan ikkje vera slik at ein sjeldan larve, ein tistel eller ein hubro skal stoppa ei utvikling som elles er samfunnstenleg på alle felt. Artar, til dømes, har kome til og frå gjennom heile historia til kloden'*. En av avisas journalister skriver 24. oktober 2009 en kommentar med tittel 'Vindbøller'. Det som tematiseres her er striden mellom utbygging av Høggjæren vindpark og hensyn til natur og friluftslivsområder men ikke minst til fugler og spesielt arten sørlig myrsniipe. Her settes ting på spissen: *'Søndagsturister kan hygge seg med å gå eller sykle på de splitter nye veiene i et av regionens mest sårbare naturområder, mens de ser vindmøllene kverne i stykker de sjeldne myrsnipene som hekker nettopp i dette området'*. Friluftsliv eller naturopplevelse og vindmøller kommenteres i et debattinnlegg 23. januar 2010 skrevet av en representant fra utbyggingselskapet Solvind. Her tas det subjektive i landskapsopplevelsen opp i forhold til vindmøller. Spesifikt viser han til vindmøller selskapet har satt opp i Time kommune og sier følgende *'Våre erfaringer med vindmøllene på Åsen i Time kommune viser at mange brukere av turområdet med stor overvekt syntes vindmøllene var en berikelse for turområdet'*. Vindmøller som attraksjon og nærmere bestemt en nytt tilbud med et destinasjonsselskap som skal satse på safariturer for å se på vindmøller, omtales i en artikkel 7. april 2011.

Koblingen mellom vindkraft og jordbruk som enten i konflikt eller eventuelt med felles interesser kommenteres omtrent ikke i avisa i perioden som er valgt. Det som imidlertid sies fra Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Rogaland om jordbruk og vindmøller er et forslag om at det etableres et spesifikt vern for arealene under og mellom vindmøllene i forhold til å unngå at disse arealene tas i bruk til jordbruksformål (12. juni 2008). Vindmølleetablering fører til at veier bygges på nye områder, og når veier er bygd kan det gi mulighet for adkomst til områdene og dermed muligheter for grunneiere til å dyrke opp arealet under møllene. Nydyrking vil bety tap av naturtyper og biologisk mangfold og påvirke vannkvaliteten i vassdragene negativt, sies det. Her er det ikke vindkraften i seg selv som kommenteres men de følgene den kan ha på annen arealbruk – arealbruk som her regnes som uheldig sett fra naturkvalitetssynspunkt. Vindkraftutbygging blir dermed en slags anledning for å verne areal mot landbruksdrift. Dette forslaget omtales kort i en notis 21. oktober 2008 hvor det sies at Miljøverndepartementet har avslått fylkesmannens initiativ til å opprette spesialvern under og mellom vindmøllene.

En sak som dukker opp i oktober 2009 knytter seg til at en nabo til en større vindpark klager på at vindmøllene er tenkt plassert for nærme hans eiendom og at det vil føre til problemer med iskasting fra rotorblad og skape problemer for beitebruk (21. oktober 2009). Et annet forhold som omtales 29. august 2011 under overskrifta 'Familier plages av støy' går på at de som bor i nabolaget til Høggjæren vindpark som er under etablering forstyrres av lavfrekvent støy – noe som oppleves å gi helseplager.

Jordbruk og utbygging

Det er to hovedlinjer som trer fram i avisomtalen av jordbruk og utbygging, og disse henger sammen: Å sikre jordbruksareal (i all hovedsak fra nedbygging) på grunn av den globale matvaresituasjonen, og å balansere behovet for utbygging og byvekst (i hovedsak av bolig- og næringsareal) med det å ivareta landbruksareal.

Når det gjelder den ene av de to hovedlinjene - jordvern for å sikre en global matproduksjon - så presenteres tall for tap av jordbruksareal med jevne mellomrom i hele den studerte perioden. Det vises til nasjonale tall og til hvordan Rogaland og Jærregionen står for en betydelig andel av det nasjonale tapet av dyrkajord.

Figur 2. Utbygging og byvekst på Jæren. Foto: Terje Tveit/AM

Daværende landbruksdirektør i Rogaland, Jon Ola Syrstad, skriver en kommentarartikkel 13. november 2007 hvor den globale matvaresituasjonen omtales og Jærens rolle. Verdens befolkning øker og det trengs mer mat. Det sies at noen av tettstedene på Jæren har femdoblet sitt bebygde areal de siste 35 årene, i all hovedsak på bekostning av produktivt jordbruksland. Vern av matjord er også fokus for en kronikk 29. mai 2008 av Ståle Undheim, leder i Forum for fysisk planlegging. Han understreker kommunenes viktige rolle i å bidra til jordvern, og trekker frem en rekke verdier som landbruksarealene representerer, i tillegg til matproduksjon: *'Landbruksareala er også grunnlag for landskapsverdier, biologisk mangfald, kulturminne, rekreasjon, friluftsliv og oppleving'*. En artikkel av en avisegne journalist 6. september 2008 har tittelen *'Vekstpress truer vernegrensene'* og viser til at arealer utpekt i Fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren som vernet for jordbruksformål, trues av utbyggingsbehov i jærkommunene. Dette kommer igjen også i oppfølgingsartikler på samme tema og hvor det gjøres klart at flere kommuner har samme utfordring.

Et tema som får stor omtale fra det lanseres starter med daværende landbruksminister Lars Peder Brekk som i et debattinnlegg 16. mars 2009 omtaler et forslag om å innføre en ny hjemmel i jordlova som skal gi anledning til varig vern av matjord. Dette vil være et sterkere vern enn det som eksisterende jordlov gir mulighet til og det som også er mulig etter plan- og bygningsloven. Utspillet fra Brekk fører til en rekke nye innlegg og omtale i avisa. En artikkel 1. september 2009 har tittelen *'Brekke finpusser nytt jordvern våpen'*. Her intervjues ministeren og sier at *'Vi er helt nødt til å sette makt bak jordvernet hvis vi skal få gjennomført målsettingene om redusert nedbygging. Dette er en av de største og viktigste konfliktene som må løses i Norge hvis vi skal opprettholde en bærekraftig langsiktig matproduksjon'*. Brekk peker ikke på spesielle områder men sier samtidig at Jæren har viktige kjerneområder for landbruk. Hå er en av de kommunene i landet hvor det er mest avgang av dyrkajord, og 7. november 2009 uttaler noen av Hå-bøndene at de er opptatt av å ta vare på jorda og at de ønsker en fredningsmulighet. Rådmannen i Hå uttaler 6. desember 2009 at han er skeptisk til verneforslaget og mener det vil gi bøndene mindre råderett over egen jord og staten og fylkesmannen mer makt. Videre vil en fredning av noe areal øke presset på det jordbruksarealet som ikke får den statusen, vern kan hemme utviklingen av aktive landbruksmiljø og føre til

---

konfliktfylte og krevende prosesser. Ordførerne i Time, Hå og Klepp kommuner intervjues 14. desember 2009 og vil ikke ha varig vern av jordbruksareal, de mener arealet er godt nok ivaretatt i Fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren (jfr. kjerneområder for landbruk) og med håndheving av plan- og bygningslova. Det reageres på at lovforslaget vil sentralisere makta – *‘Egentlig er det kommunisme av verste sort’*, sier en av dem. 16. desember 2009 skrives det om fylkesutvalget i Rogaland som sa nei til strengere jordlov og det påpekes at det var KrF-representantenes stemme som var avgjørende. En av politikerne sier at KrF er for jordvern men er mot sentralisering av bestemmelsene: *‘KrF er veldig for jordvern. ... Men vi ønsker ikke at en byråkrat i Oslo som nesten ikke vet hvor Jæren ligger skal bestemme over jorda her’*.

Den andre hovedlinjen i avisomtalen av jordbruk og utbygging, knyttet til byvekst/utbygging og mer spesifikt boligbygging og infrastruktur, er jevnt framme i den studerte perioden. Det er flere dimensjoner i denne debatten. En dimensjon går på hvilket areal som skal kunne disponeres til byvekst og boligutbygging – i hovedsak hvorvidt knauser og utmark kan dekke utbyggingsbehovet og jordbruksareal spares. En annen dimensjon som kommer til syne er en viss posisjonering mellom Jærkommunene i forhold til å sikre seg vekst i egen kommune kontra det å gå sammen og se på vekst av Jærregionen som sådan, og kanskje spesifikt om veksten skal konsentreres i Sandnes mer enn i andre områder. Og begge disse dimensjonene berøres av infrastrukturens synspunkter: Hva et nytt utbyggingsmønster vil kreve av veibygging. Ordfører i Time presenterer 3. september 2008 planer for en stor boligutbygging på Lyefjell og sier at i et 40-års perspektiv kan dette området huse rundt 50 000 innbyggere og jordbruksareal kan spares. Denne utbyggingen betinger imidlertid en god veiforbindelse fra det nye området og mot Kvernaland og ny E6.

Et konsept for koordinert planarbeid i forhold til utbyggingsareal (næring og bolig) og infrastruktur er det såkalte ‘Bybåndet sør’. Bybåndet sør er en utbyggingszone tenkt fra Sandnes og sørover i en akse som strekker seg inn i Klepp og Time kommuner og det før nevnte Lye-området (Stavanger Aftenblad 6. mars 2009). Dette samarbeidet mellom de tre kommunene må til for å få slutt på utbygging på dyrkajord og at en heller tar i bruk fjellgrunn (Stavanger Aftenblad 11. september 2009). I en omtale 16. desember 2009 vises det til at de tre kommuner Sandnes, Time og Klepp har blitt enige om å lage en felles kommunedelplan for et samlet utbyggingsområde, en type plansamarbeid som for øvrig omtales som enestående i landet (Stavanger Aftenblad 16. desember 2009b). I denne saken går kommunene sammen men vi ser også at kommunene på sett og vis konkurrerer om ‘å få’ sin del av byveksten: 6. september 2008 kan en lese om at ‘Vekstpress truer vernegrensene’. For kommunene Klepp, Time og Hå er mulig utbyggingsareal allerede tatt og videre utbyggingsbehov truer vernegrensene i Fylkesdelplan for langsiktig byvekst. Ordførerne er enige om at fortetting og å ta i bruk mindre produktivt jordbruksareal til utbygging er riktig vei å gå men er samtidig opptatt av å sikre vekst innen egen kommune. ‘Bybåndet sør’ og ‘den nye jærbymen’ omtales flere ganger av både bønder, politikere og byråkrater og hovedbeskjeden er at utbyggingen vil ta for mye landbruksareal (Stavanger Aftenblad 8. mars 2011, 29. november 2011, 2. desember 2011).

Diskusjon

Analysen viser at det gjøres ulike verdivurderinger av jærlandskapet og det er mulig å identifisere ulike diskurser knyttet til dette landskapet. I forhold til Jones (1993, 2009) sin typologi av landskapsverdier ser vi at utbyggere ønsker å realisere en økonomisk verdi gjennom vindkraftproduksjon. Dette kan forstås som at noen vil realisere en kortsiktig økonomisk verdi eller utnytte en verdi i et marked, og vi ser det samme for utbygging av næringsareal, boligareal og infrastruktur. Her argumenteres det også av noen for at slik type utbygging er viktig for å opprettholde levende og aktive lokalsamfunn – og dermed en mer langsiktig økonomisk argumentasjon, om man vil.

Vergunst et al (2009) viser i sin studie av bønder i Skottland at for bønder som er nært knyttet til det å bruke arealer og landskap til å produsere mat så kan vindkraftproduksjon ses på samme måte; landskapet er en produksjonsressurs både for jordbruk og vindkraft og en ressurs som det dermed er ‘naturlig’ å utnytte for begge formål. Dette ser vi ikke direkte i materialet fra avisa men når det snakkes om at vindturbiner representerer fremtidig nytenking og innovasjon, så kan en spore litt av denne dimensjonen. Vindmøller står for kraft og inspirasjon som det sies, *‘det er Jæren før, nå og i framtida’*. Her uttrykkes en kontinuitet i landskapet og i landskapsbruken hvor vindmøllene faktisk hører til istedenfor å fremstå som *‘the rural object’* (Bell 2006). Analysen viser på den andre siden at det er sterke synspunkter i form av motstand mot vindkraft hvor ulike landskapsverdier

---

ses som truet. Dette gjelder både landskapets økologiske verdi, eksempelvis sårbare fuglearter, og den estetiske og rekreasjonsmessige verdien. Her brukes det dels sterke språklige virkemidler (jfr det May (2003) skriver om 'teknikker' i mediatekster om å kontrastere og få fram konflikt) i uttrykk som *'vindmøllene kverner i stykker de sjeldne myrsnipene'*. Her passer ikke vindturbiner inn i den rurale idyll og blir 'the rural abject' som er 'out of place', for å bruke Bell (2006) sine termer. Vindturbinene ses som 'mekanisk ugress' (Brittan 2001) som forstyrrer et ellers harmonisk landskap. Men det kommer også fram synspunkter på at vindturbiner bidrar positivt til estetikken i landskapet og er som nevnt et synlig tegn på nyskaping, inspirasjon og fremtidstro. Dette med framtidig utvikling er også nevnt som argument i tekstene om byvekst hvor noen frykter at jordvern vil hindre vekst og utvikling.

Hva gjelder mer spesifikt forholdet mellom vindturbiner og rekreasjonsverdien i landskapet så er det også synspunkter som går på at dette korrelerer positivt: Utbyggingen vil føre til at det bygges veier i områder som i dag er vanskelig tilgjengelige for friluftsliv og som dermed kan øke tilgjengeligheten og videre at vindmøller også kan være en turistattraksjon. Slike ytringer kan ses i sammenheng med Bell (2006) sine ulike typer 'rural idyll' og mer spesifikt 'adventurescape': her ses den rurale idyll som et sted for rekreasjon og fysisk utfoldelse. Videre ser vi at studier av forholdet vindmøller og attraktivitet for turister fra andre land trekker fram både positive og negative sider ved dette. Men som de Sousa og Kastenholz (2015) påpeker så har vindkraft såpass lang historie i noen land, eksempelvis Portugal, at det ikke lenger ses som noe nytt og som en attraksjon.

Alt i alt så kommer de sterkeste uttalelsene i tekstene fram i tilknytning til vindkraftutbygging. Det er også tydelige motsetninger mellom aktører eller interesser i forhold til byvekst og urbanisering men språkbruken er ikke så full av metaforer og mer nedtonet. Som nevnt er konflikten mellom utbyggingsbehov og jordvern den aller mest framtrædende i den perioden som er studert – og i forhold til landskapsverdier (jfr Jones 1993, 2009) er dette en mer eller mindre klassisk konflikt mellom økonomiske krav som stilles til et landskap og det Jones kaller ikke-økonomiske identitetsverdier. En interessant uttalelse kan knyttes til Jones' sin kategori negativ landskapsverdi. Slik det kommer til uttrykk i debatten om vindkraftutbygging i Rogaland så sies det fra en representant for Naturvernforbundet at vindkraft bør ikke settes opp i urørte områder men *'bygges i områder som allerede er nedbygd, som jordbruks- og industriområder'*. Slik kan urørt natur spares. Her vet vi ikke i hvor stor grad vedkommende mener at allerede nedbygde landskap har negative landskapsverdier men resonnerer med at flere typer inngrep kan samles i noen områder for slik å spare det urørte, tyder på at det er det negative for landskapet som bør samles. Cowell (2009) sin studie av holdninger til vindkraft i Storbritannia viser det samme når folk mener at vindturbiner kan settes opp i områder som allerede er 'ødelagt' av annen arealbruk, her eksemplifisert ved skogplantefelt.

En dimensjon som kommer fram knyttet til byvekst er forholdet sentralt – lokalt, eller mer spesifikt myndigheter og beslutningstakere i Oslo i forhold til aktører på Jæren eller lokalt. Dette er en kjent konfliktdimensjon i en rekke saker, ikke bare for vindkraftutbygging og byvekst. For tema utbygging så kommer slike synspunkter fram i den før nevnte saken om forslag til strengere jordlov med mulighet for vern av matjord. Her uttaler tre av regionens ordførere seg om dette og kaller det *'kommunisme av verste sort'*, noe som følges opp av en annen politiker som reagerer når *'en byråkrat i Oslo som nesten ikke vet hvor Jæren ligger skal bestemme over jorda her'*.

Finner vi Woods (2003) sine ulike diskurser i dette materialet? Vi finner deler av diskursene men de er ikke helt sammenfallende. Kanskje kan det ha sammenheng med at Woods sin studie er gjort i en annen nasjonal kontekst og et annet landskap og dermed blir det mer aktuelt å lete etter modifiserte varianter av Woods' diskurser i jærlandskapet. Woods sin nytteorienterte eller utilitaristiske diskurs finner vi når vindkraftutbyggingens verdiskapingspotensiale framheves, når det skrives om nytenking og innovasjon som kan gi økonomiske gevinster, og når aktører som argumenterer for byvekst og utbygging sier det er en nødvendig del av vekst i samfunnet. Naturruralist-perspektivet til Woods finner vi delvis igjen i den forstand at naturen og det rurale landskapet ses som sårbart og må beskyttes fra skadelige menneskelige inngrep som eksempelvis vindturbiner.

En sentral dimensjon som framkommer i studiet er spenningsforholdet mellom lokalt og globalt i forhold til vindkraftutbygging – her manifestert i 'grønt mot grønt'. Dette spenningsforholdet er det samme som Nadaï (2009, s. 182) refererer til når vindturbiner skaper nettopp et 'green on green dilemma' som ligger i å sikte mot et fellesgode på globalt nivå i form av redusert CO2-utslipp som den ene varianten av 'grønn', mens det lokale

---

fellesgodet blir 'a public bad' når landskapet påvirkes negativt og dermed taper en annen variant av 'grønt' i form av bevaring av urørte landskap og sårbare arter. Konflikten blir dermed om hva slags type grønn utvikling vi vil ha. Den samme type dilemma er framme hos Woods (2003) med eksempler på holdninger til vindkraft i Wales. I likhet med Rygg (2012) viser imidlertid Woods også hvordan forankringen av argumenter globalt – lokalt er mer nyansert enn slik det tradisjonelt oppfattes. Motstanderne av vindkraft, som i hovedsak argumenterer for negative effekter på natur, landskap og dyreliv, forankrer sine argumenter ikke bare i det lokale nivået men også at områder representerer naturkvaliteter i regional og nasjonal målestokk. Vindkrafttilhengerne på sin side argumenterer for globale miljøhensyn men trekker også inn lokalsamfunnets medansvar for å oppnå dette. Selv om dimensjonen globalt - lokalt kommer tydeligst fram i mediatekstene for tema vindkraft, så sies det også med utgangspunkt i å ivareta produktivt jordbruksareal og bremse utbygging/nedbygging at dette har med større globale hensyn å gjøre; verdens befolkning øker og det trengs mer mat.

Konklusjon

Vi har i denne studien søkt svar på følgende spørsmål: Hvordan fremstilles arealkrav i Jærlandskapet knyttet til jordbruk, byvekst/utbygging og vindkraft i regionale media? Hvilke konflikter er det som presenteres og hvordan, og hvilke aktører presenteres å stå bak interessene og hvordan presenteres eventuelle allianser? Hvilke syn på landskap kommer fram i mediadekningen?

Det finnes nok andre konfliktdimensjoner i jærlandskapet enn de som er studert her men det er uansett slik at arealkampen knyttet til byvekst/utbygging og vindkraftproduksjon er svært fremtredende og tydelig i den valgte perioden som er studert. Arealkravene fremmes fra ulike interesser, både offentlige aktører som kommuner og fylkesmann, men også fra næringsliv, grunneiere eller frivillige organisasjoner. Mange kommer til orde, om enn i varierende grad. Og omtalen kan med rette sies å fokusere på konflikter. Dette er selvsagt dels påvirket av at det er mediatekster som er analysert og her brukes språklig form for å få fram et budskap, men det er også stor grunn til å tro at konfliktene er noen av de mest sentrale i dette området. Dette understøttes av offentlige dokumenter som sier noe om status og politikk i forhold til arealforvaltning, blant annet i det at det defineres kjerneområder for landbruk i Regionplan for langsiktig byutvikling på Jæren (Rogaland fylkeskommune 2013). Typene konflikter knytter seg til det at det er ulike og dels gjensidig utelukkende interesser eller kvaliteter som søkes ivaretatt i det samme landskapet, det vil si ulike landskapsverdier, men konfliktene går også på ulike tilnærminger til for eksempel vern av miljø og natur (grønt vs grønt). Andre dimensjoner i dette går på sentralt vs lokalt.

Med tanke på hvilke aktører som fremmer hva og om det er allianser mellom ulike aktører så er det et på mange måter forventet konfliktbilde når de økonomisk orienterte aktørene vil ha utbygging og vekst, mens verneinteressene som Naturvernforbundet kjemper for nettopp å bremse økonomisk vekst og ivareta naturverdier. Det er interessant å se aktørposisjonen i saken om forslag om strengere jordvern gjennom jordlova. Her har vi en minister som vil ha strengere jordvern, vi har uttalelser fra noen bønder som støtter tiltaket, mens vi har ordførere, en rådmann og en næringsforening som er motstandere av strengere lovmessig jordvern både fordi det vil hindre vekst og utvikling, fordi det betyr å bli overstyrt fra Oslo, og fordi en mener det allerede finnes et godt nok lovverk for å ta slike hensyn. Så her er motstanden både begrunnet i prinsipielle forhold om hvem som bestemmer, forholdet mellom vekst og vern – og mer pragmatiske forhold tilknyttet et eksisterende lovverk. Et annet eksempel på allianser er ordførere i jær-kommunene som i noen saker står sammen men som også er i en konkurransesituasjon; de er enige om at jordvern må løftes på et over-kommunalt nivå men er samtidig opptatt av å sikre nok handlingsrom for utbygging i egen kommune.

Når det gjelder hvilket syn på landskap som kommer fram i mediadiskursen så er det som vi har vist klart at ulike landskapsverdier kommer til syne og det er tydelig at de står mot hverandre som når økonomisk verdi (i form av vindkraft og veibygging) står mot biologiske verdier eller verdi for friluftsliv. Vi ser også at det argumenteres for at 'negative landskapsverdier' med fordel kan samles på samme areal – det vil si at vindturbiner kan plasseres der hvor det allerede er inngrep. Mediadebatten viser i tillegg at landskap forstås både som noe statisk og dynamisk. Det statiske er kanskje mer implisitt; ingen sier at landskapet er uforanderlig men det kommer mer indirekte til syne når det slås fast at et landskap har visse verdier, som sjeldne fuglearter, og disse vil få dårligere kår hvis vindturbiner etableres eller når vindturbinene forstyrrer landskapsopplevelsen ved at de skaper uro. Det dynamiske er på den

---

andre siden mer uttalt, og også brukt som et argument for de som vil få fram sin sak, eksempelvis når en representant for Norsk vindkraftforening sier at en ikke skal undervurdere naturens evne til å lege seg selv når veier (bygd for vindkraftetablering) skylles bort og gror til over tid, eller når en redaktør i Stavanger Aftenblad skriver at arter som kanskje må gi tapt på grunn av utbygging er del av en større utvikling: 'Artar, til dømes, har kome til og frå gjennom heile historia til kloden'. Dette er det argumentasjonsgrunnlaget som Woods (2003) viser til i det nytteorienterte eller utilitaristiske perspektivet på natur og ruralitet; naturen kan utnyttes fordi den tåler det og vil ikke trues på lang sikt.

Avslutningsvis kan det nevnes at denne studien er begrenset til mediaomtale av 'arealkampen' i Jærlandskapet. Det ville vært interessant og sett hvordan de samme type spørsmål kommer til uttrykk for eksempel blant de som bor i området eller hos aktører som tar beslutninger om Jærlandskapets utvikling i både offentlig og privat sektor.

Referanser

- Bell, D. (2006). Variations on the rural idyll. I P. Cloke, T. Marsden & P. Mooney, P. (Red.) *Handbook of Rural Studies* (s. 149-160). London, Thousand Oaks, New Dehli: Sage.
- Brittan, G. G. (2001). Wind, energy, landscape: reconciling nature and technology. *PHILOSOPHY & GEOGRAPHY* 4(2), 169-184.
- Cope, M. (2010). Coding Qualitative Data. I Hay, I. (Red.) *Qualitative Research Methods in Human Geography* (282-294).Canada: Oxford University Press.
- Cowell, R. (2010). Wind power, landscape and strategic, spatial planning – The construction of 'acceptable locations' in Wales. *Land Use Policy* 27, 222-232.
- Daugstad, K. (2008). Negotiating landscape in rural tourism in Norway. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 402-426.
- de Sousa, A. J. G & Kastenholz, E. (2015). Wind farms and the rural tourism experience – problem or possible productive integration? The views of visitors and residents of a Portuguese village. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8-9). 1236-1256.
- Fylkesmannen i Rogaland (2015). Nasjonal jordvernstrategi – Stortingsbehandling utsett til hausten. Hentet 2. august 2015, fra <http://www.fylkesmannen.no/nb/Rogaland/Landbruk-og-mat/Jordvern/>
- Groth, T. M. & Vogt, C. (2014). Residents' perceptions of wind turbines: An analysis of two townships in Michigan. *Energy Policy*, 65, 251-260.
- Hull, A. (1995). New Models for Implementation Theory: Striking a Consensus on Windfarms. *Journal of Environmental Planning and Management* 38(3), 285-306.
- Jones, M. (1993). Landscape as a resource and the problem of landscape values. I C. Rusten & H. Wøien (Red.) *The Politics of Environmental Conservation: Proceedings from a Workshop in Trondheim March 2, 1993* (19-33). Report no 6/93. The University of Trondheim, Centre for Environment and Development (SMU), Trondheim.
- Jones, M. (2009). Analysing landscape values expressed in planning conflicts over change in landscape. I V. Van Eetvelde, M. Sevenant & L. Van De Velde, L. (Red.) *Re-Marc-able Landscapes – Marc-ante Landschappen* (193-205).Gent: Academia Press.
- Landbruks- og matdepartementet (2015). Jordbruksoppgjøret 2015 – endringer i statsbudsjettet 2015 m.m. Pror. 127 S (2014-2015)
- Lillehammer, G. (2004). Konflikter i landskapet. Kulturminnevern og kulturforståelse: Alvedans og utmark i Hå kommune i Rogaland, SV-Norge. *AmS-Varia* 42, Stavanger.
- Maehr, A. M., Watts, G. R., Hanratty, J. & Talmi, D. (2015). Emotional response to images of wind turbines: A psychophysiological study of their visual impact on the landscape. *Landscape and Urban Planning* 142, 71-79.
- May, J. (2003). The view from the streets. Geographies of homelessness in the British newspaper press. I: Ogborn, M., Blunt, A., Gruffudd, P., Pinder, P. & May, J. Red.) *Cultural Geography in Practice* (23-38). London: Edward Arnold Publishers Limited.
- Nadaï, A. & Labussiere, O. (2013). Wind Power and the Emergence of the Beauce Landscape, Eure-et-Loir, France. *Landscape Research*, 40(1), 76-98.

Norsk Vind Energi (udat.) Høg-Jæren Energipark. Hentet 7. desember 2015 fra <http://www.vindenergi.no/hg-jren-energipark>

Olje- og energidepartementet (2012). Fakta Energi- og vannressurser i Norge 2013. Olje- og energidepartementet, Oslo.

Rogaland fylkeskommune (2000). Fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren. Vedtatt av??

Rogaland fylkeskommune (2007). Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland – ytre del. Vedtatt av Fylkestinget september 2007. Stavanger.

Rogaland fylkeskommune (2010). Regionalplan for energi og klima i Rogaland. Vedtatt av Fylkestinget 16.02.2010. Stavanger.

Rogaland fylkeskommune (2011). Regionalplan for landbruk i Rogaland. Vedtatt av Fylkestinget 7. juni 2011. Stavanger.

Rogaland fylkeskommune (2013). Regionalplan for Jæren 2013-2040. Vedtatt i fylkestinget 22.10.2013. Stavanger.

Rygg, B. J. (2012). Wind power – An assault on local landscapes or an opportunity for modernization? *Energy Policy* 48, 167-175.

Schibsted (2015). Stavanger Aftenblad. Hentet 18. desember 2015 fra www.schibsted.com/no/Mediehus/Stavanger-Aftenblad

Stavanger Aftenblad (2007, 8. juni). Jærsk vind klart billigere enn gass. Tekst v Odd Pihlstrøm.

Stavanger Aftenblad (2007, 30. august 2007). Klimamøller mot bilturisme. Tekst v Arnt Even Bøe, kommentar.

Stavanger Aftenblad (2007, 17. september). Grønt mot grønt på Høg-Jæren. Tekst v Arnt Even Bøe.

Stavanger Aftenblad (2007, 12. oktober). Grøn og grønt på Høg-Jæren. Tekst v Øistein Schmidt Galaaen, filosof, oppgir å være 'for Norwea'.

Stavanger Aftenblad (2007, 13. november). Klimaskifte for norsk jordbruk. Kommentar av landbruksdirektør Jon Ola Syrstad.

Stavanger Aftenblad (2008, 29. mai). Matjorda må vernast. Kronikk av Ståle Undheim, leder i Forum for fysisk planlegging.

Stavanger Aftenblad (2008, 12. juni). Politisk spill om høgjærsk vind. Tekst v Odd Pihlstrøm.

Stavanger Aftenblad (2008, 3. september). Her kan 50 000 nye jærboer bo med utsikt. Tekst v Geir Sveen.

Stavanger Aftenblad (2008, 6. september). Vekstpress trues vernegrenser. Tekst av Odd Pihlstrøm og Egil Schmidt.

Stavanger Aftenblad (2008, 21. oktober). Ikke spesialvern rundt vindmøller. Notis.

Stavanger Aftenblad (2009, 6. mars). Naboordførere jekker ned Sandnes Øst. Tekst v Helene Andreassen og Viktor Klippen.

Stavanger Aftenblad (2009, 16. mars). Nå må matjorda vernes. Debattinnlegg av Lars Peder Brekk, landbruks- og matminister.

Stavanger Aftenblad (2009, 1. september). Brekk finpusser nytt jordvernåpnen. Av Odd Pihlstrøm.

Stavanger Aftenblad (2009, 11. september). De leter etter Jærens nye by. Tekst v Geir Sveen.

Stavanger Aftenblad (2009, 21. oktober). Grunneierkrav kan velte vindkraftverket. Tekst v Odd Pihlstrøm.

Stavanger Aftenblad (2009, 24. oktober). Vindbøller. Tekst v Aril I. Olsson, kommentar.

Stavanger Aftenblad (2009, 7. november). Hå-bøndene vil frede jorda. Artikkel av Reidun Gudmestad og Pål Christensen.

Stavanger Aftenblad (2009, 4. desember). Næringsforeninga er bekymra for Nærbø si framtid. Artikkel av Reidun Gudmestad.

Stavanger Aftenblad (2009, 6. desember). Skepsis til evig vern av jordbruksjord. Artikkel av Reidun Gudmestad.

Stavanger Aftenblad (2009, 14. desember). Ordførere vil ikke ha varig jordvern. Artikkel av Odd Pihlstrøm.

Stavanger Aftenblad (2009, 16. desember-a). KrF sikret fylkes- nei til strengere jordvern. Artikkel av Margunn Ueland.

Stavanger Aftenblad (2009, 16. desember-b). Her kommer Jærnes nye by. Tekst av Geir Sveen.

Stavanger Aftenblad (2010, 23. januar). Framtidsrettet forandring fryder. Tekst v Reidar Nåden, Solvind.

Stavanger Aftenblad (2011, 8. mars). Han blir overkøyrert av ein heil, ny bydel. Tekst av Geir Sveen.

Stavanger Aftenblad (2011, 11. mars). Tror vindmøller kan bli en turistvei-attraksjon. Tekst v Odd Pihlstrøm.

-
- Stavanger Aftenblad (2011, 19. mars). Her kommer nå et nytt jærlandskap. Tekst v Geir Sveen og Egil Schmidt.
- Stavanger Aftenblad (2011, 7. april). Den nye turistattraksjonen. Tekst v Geir Sveen og Pål Christensen.
- Stavanger Aftenblad (2011, 19. april). Eit praktfullt og livgjevande syn. Tekst v Egil Ø. Nærland.
- Stavanger Aftenblad (2011, 29. august). Familier plages av støy. Tekst v Odd Pihlstrøm.
- Stavanger Aftenblad (2011, 29. november). Fylkesmannen vil nekte utbygging på Frøyland. Tekst v Geir Sveen.
- Stavanger Aftenblad (2011, 2. desember). Dyrka og dyrkbar mark må sparast i heile regionen. Tekst v Egil Ø. Nærland.
- Thagaard, T. (2011). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thorsnæs, G. (2015). Rogaland. Store Norske Leksikon. Hentet 7. desember 2015 fra <https://snl.no/Rogaland>
- Williams, K. (2011). Relative acceptance of traditional and non-traditional rural land uses: Views of residents in two regions, southern Australia. *Landscape and Urban Planning* 103, 55-63.
- Vergunst, J., Árnarson, A., Macintyre, R. & Nightingale, A. (2009). Using Environmental Resources: Networks in Food and Landscape. I: Árnarson, A., M. Shucksmith & J. Vergunst (Red.) *Comparing Rural Development. Continuity and Change in the Countryside of Western Europe* (s. 143-169), Farnham/Burlington: Ashgate.
- Wolsink, M. (2000). Wind power and the NIMBY-myth: institutional capacity and the limited significance of public support. *Renewable Energy* 21, 49-64.
- Woods, M. (2003). Conflicting Environmental Visions of the Rural: Windfarm Development in Mid Wales. *Sociologia Ruralis*, 43(3), 271-288.